

УДК 338.001.36:61

DOI: 10.31891/2307-5740-2021-292-2-19

КУКЛІНОВА Т. В.

e-mail: Tanya2013001@gmail.com

Одеський національний економічний університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРИВАТНИХ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ

Визначено основні причини інвестиційної привабливості приватної сфери охорони здоров'я в Україні. Досліджено ключові фактори впливу на них, обґрунтовано доцільність стимулювання її розвитку за рахунок страхової медицини. Сформульовано пропозиції та рекомендації щодо забезпечення ефективного функціонування приватних медичних закладів в Україні з орієнтацією на пандемію. У статті надано огляд та опис структурно-функціональних елементів ефективного функціонування приватних медичних закладів з метою активізації їх внутрішніх можливостей. Доведено потребу у перспективних напрямках розвитку приватних медичних закладів та впровадження їх інноваційної складової. Запропоновано розширювати медичне страхування, комерційне амбулаторно-поліклінічне обслуговування населення, використовуючи іноземний досвід реформування ринку медичних послуг для підвищення ефективності розвитку приватних медичних закладів.

Ключові слова: розвиток, стимулювання, ефективність, сталий розвиток, медицина, приватний медичний заклад, охорона здоров'я.

TETYANA KUKLINOVA

Odessa National Economic University

EFFECTIVENESS ENSURING OF PRIVATE MEDICAL INSTITUTIONS

The paper presents the results of study of the efficiency of Ukrainian private healthcare systems. The article is devoted to health care development idea. Many countries are facing serious problems in health care sector. This study illustrates an effectiveness concerning the private healthcare systems in Ukraine. The object of research is process of effective development of private medical institutions. The specificity of health care analyzed in Ukraine. The paper deals with essential problems of the specific activity of private medical institutions in Ukraine. Main advantages and problems for applying the benchmarking private health care sector are defined. The effective private medical services to the population in conditions of aggravation of crisis phenomena has been shown in the presented work. The investment attractiveness of the private healthcare sector in Ukraine has been shown. The study deals with private medical institutions complex characteristic. The paper shows the importance of improving the efficiency of private medical institutions. The key aspects of their functioning are analyzed on the basis of a detailed analysis of the problems. Ukraine need to implement healthcare reforms. The main legal, organizational and socio-economic trends and features of the process of functioning of private medical institutions in Ukraine have been revealed in the study. The results of successful introduction of these proposals on the private medical institution of Ukraine are described. The mechanism of private medicine performance management is presented in this article. Proposals for providing steady growth of private healthcare systems in Ukraine has been adduced. Recommendations for ensuring the effective functioning of private medical institutions in Ukraine are developed.

Keywords: development, stimulation, efficiency, sustainable development, medicine, health, private medical institution, health care.

Постановка проблеми у загальному вигляді,

її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями

Здоров'я населення і економіка тісно пов'язані один з одним. З одного боку, економічні досягнення в суспільстві, рівень економічного розвитку, добробуту істотно позначаються на стані здоров'я населення. Здоров'я населення є критерієм якості народонаселення, з яким пов'язані оцінки рівня освіти й культури, професійної підготовки, продуктивності праці. Здоров'я населення – це здатність до відтворення трудового потенціалу, трудових ресурсів, з чим пов'язане збільшення продуктивних сил.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питаннями ефективного управління медичних закладів присвячені дослідження вітчизняних і закордонних науковців, зокрема, таких як Я.Ф. Радиш, М.М. Білінська, Т.М. Носулич, З.С. Гладун та багато інших зарубіжних та вітчизняних вчених проте по багатьом питанням не має єдиної думки [1–5]. Вченими було досліджено динаміку процесів сфері охорони здоров'я, охарактеризовано тенденції та процеси в цій галузі, запропоновано певні рекомендації щодо ефективних процесів діяльності медичних закладів. Нові економічні виклики в умовах пандемії вимагають підвищення ефективності системи охорони здоров'я, у тому числі шляхом розвитку конкуренції між медичними організаціями.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Економіка України зазнає кризи, яка супроводжується погіршенням таких факторів здоров'я, як старіння населення, поширення гострих і хронічних захворювань, інвалідизація, що завдає шкоди продуктивним силам суспільства, позначаються на економічному розвитку країни. Сьогодні процеси, які відбуваються в приватній медицині, надзвичайно важливі, оскільки вони збіглися з реформуванням української охорони

здоров'я та потребують дослідження, відсутня належна увага до такого показника, як ефективність діяльності медичних закладів. У зв'язку з цим необхідно визначити важливість і актуальність дослідження.

Формулювання цілей статті

Метою статті є визначення ролі та значення приватних медичних закладів в економіці України, аналіз функціонування приватних медичних закладів, розробка рекомендацій по підвищенню їх ефективності.

Виклад основного матеріалу дослідження

В Україні гостро існують питання нестачі молодих спеціалістів, застарілого обладнання у медичних закладах та складні умови праці лікарів. Ефективну приватну систему охорони здоров'я відрізняє високий рівень знань, сучасне оснащення, комфортні побутові та психологічні умови. Так, приватні клініки стають в конкуренцію з державними органами охорони здоров'я.

Значимо, що в даний час в системі української охорони здоров'я платні медичні послуги займають досить вагоме місце. Проте за рівнем свого розвитку цей сегмент ще поступається своїм міжнародним аналогам в розвинених країнах по ряду параметрів. Ринку платних медичних послуг продовжує перебувати на етапі свого розвитку і збільшення обсягів продажів. Серед учасників ринку платної медицини варто відзначити провідні клініки України – «INTO-SANA», «ISIDA», «Добробут», «Медиком», «ODREX», «Гарвіс», медичні лабораторії «Діла», «Синево» тощо.

На сьогоднішній день багато приватних клінік підписали договір з Національною службою здоров'я України і вже починають конкурувати за кошти Державного бюджету. Станом на 01.04.19 партнерами Національної служби здоров'я України стали 1238 медичних закладів, які надають первинну медичну допомогу в Україні, з них 117 – приватні клініки, 110 – ФОПи. З наявних в країні комунальних закладів первинної допомоги 97 % долучилися до змін та перейшли на нову, більш ефективну, модель фінансування – «гроші йдуть за пацієнтом» [6]. Але в приватній сімейній медицині досі залишаються невирішеними питання, пов'язані з вакцинацією, реімбурсацією, видачею лікарняних, випискою наркотичних засобів, механізмом констатування смерті підопічного, доступністю до регіональних програм, вторинної медичної допомоги, інформації і участі в реформі. Основні бар'єри для інвестування в сферу охорони здоров'я – важке регуляторне середовище, політична нестабільність, корупція, рейдерство тощо. Варто погодитись з думкою Сазонєць І. Л. та Зима І. Я., які зазначили наступні проблеми системи охорони здоров'я України: несприйняття медичної реформи населенням і лікарями через відсутність чіткого розуміння що відбувається та що буде далі; дорожнеча медичних послуг та низька купівельна спроможність населення; низька якість медичних послуг; брак кваліфікованих медичних кадрів; проблеми доступу до служб медичної допомоги, особливо в сільській місцевості; несерйозне ставлення до профілактики захворювань з боку населення і держави; старіння населення; брак фінансових ресурсів на розвиток медицини; екологічні проблеми; економічна криза [7].

Поняття «ефективність» давно і успішно застосовується в різних сферах економіки та є основою надання якісних послуг. Провести оцінку діяльності охорони здоров'я неможливо тільки з соціальної або економічної точки зору, оскільки ця сфера має значимість в декількох областях життя суспільства і держави. Підкреслюється, що за останні роки велику популярність набуває приватна медицина: відкриваються нові медичні центри, приватні медичні кабінети, медичні лабораторії тощо. Це створює певну конкуренцію на ринку послуг, яка сприяє розвитку підприємництва, модернізації та підвищенню рівня кваліфікації закладів охорони здоров'я [8 с. 41]. Приватна платна медицина дає можливість підприємцям купувати нове дороге обладнання, хороші ліки, що забезпечує більш якісний підхід до вирішення проблем зі здоров'ям клієнтів. Багато приватних медичних центрів працюють в цьому напрямку (гінекологія, пластична хірургія, офтальмологія, стоматологія, ветеринарна медицина тощо), складаючи успішну конкуренцію бюджетної медичної допомоги. Так, стоматологічний бізнес вважається найбільш розвиненим сегментом приватної медицини. Цьому сприяло високий і постійний попит на послуги стоматологів. Саме тому стоматологічний бізнес є дуже прибутковим. Формат стоматологічної клініки передбачає повний цикл лікування: рентген, пломбування, протезування, хірургія, імпланти і т. д. Активно розвивається медичний туризм в Україну за окремими спеціальностями (репродуктологія, офтальмологія, хірургія, стоматологія тощо).

Підвищення ефективності приватних медичних закладів вигідно всім учасникам ринку: медичним організаціям різних форм власності, державі, споживачам медичних послуг. Ефективна взаємодія державних структур і бізнесу дає додатковий приплив приватних інвестицій в медичну сферу, що призводить до оновлення інфраструктури галузі, дозволяє впроваджувати інноваційні технології. Так, збереження здоров'я населення в умовах уявлення відповідних кризових ситуацій суспільного розвитку є структурною складовою системи національних інтересів держави та посилення ресурсного потенціалу її системи національної безпеки. Сучасний стан системи охорони здоров'я не дає змоги повною мірою забезпечити право громадян на медичну допомогу на рівні, передбаченому міжнародними стандартами й законодавством України. Потребує змін чинна система фінансування закладів охорони здоров'я – переходу на принципи фінансування вартості медичної послуги, наданої конкретному громадянину. На сьогодні лише страхова медицина є реальною альтернативою бюджетному фінансуванню, яке вже не спроможне забезпечити конституційне право громадян на отримання безкоштовного медичного обслуговування [9].

Зазначимо, що важливими умовами для ефективності приватної клініки є якість надаваних послуг (устаткування, кадри, менеджмент, наука, участь у конференціях, медичні стандарти та нові протоколи, персонал, контроль якості послуги); маркетинг, фінансово-господарська діяльність. Підприємці починають з нуля свій бізнес, наприклад, з невеликого кабінету і в подальшому по мірі зростання числа клієнтів розширюють свою справу за рахунок нового приміщення обладнання та пошуку кваліфікованого персоналу. Підкреслимо, що лікарі в приватних клініках часто відвідують всі сучасні семінари і курси підвищення кваліфікації, щоб тримати марку фахівця і впроваджувати нові технології в процес лікування клієнтів.

Оцінка ефективності функціонування медичних закладів, у тому рахунку приватних медичних закладів дозволить дати відповідь на питання: наскільки ефективно вони розвиваються, оцінити рівень їх розвитку, розробити заходи щодо підвищення ефективності, що дозволило б їм більш ефективно обслуговувати населення. Побудова системи показників ефективності приватних медичних закладів буде засобом для виявлення резервів збільшення ефективності при мінімальному залученні додаткових ресурсів.

Висновки та перспективи подальшого розвитку

Ефективність приватних медичних установ визначає можливість досягнення стратегічних цілей – задоволеності населення якістю надаваних медичних послуг, доступністю цих послуг і забезпечення положення, при якому якість безкоштовних послуг, що надаються державними медичними установами, не поступається якості послуг, що надаються приватними клініками. Сьогоднішній результат діяльності приватного медичного закладу багато в чому залежить від його ефективного розвитку на ринку, а саме від вірно вибраної стратегії. Відсутність належного фінансування в країні сфери охорони здоров'я, надійного механізму впливу на якість медичних послуг та управління цим процесом дає підстави стверджувати про необхідність переходу від діючої бюджетної системи охорони здоров'я до змішаної системи фінансування, яка буде включати медичне страхування. Важливим для управління сферою надання медичних послуг збалансований розрахунок її потреб у фінансових ресурсах; визначення очікуваних доходів; створення механізму ефективного функціонування як кожного елемента, так і всієї системи надання якісних медичних послуг в цілому. Це має відбутися за рахунок посилення конкуренції між медустановами та вдосконалення страхової системи. Результати дослідження можуть бути використані при розробці державними органами програмних документів про розвиток охорони здоров'я, місцевими органами влади та самими приватними медичними закладами.

Література

1. Носулич Т.М. Наукові підходи до вивчення системи охорони здоров'я з позицій сталого розвитку / Т.М. Носулич // Сталый розвиток економіки. – 2013. – № 4. – С. 195–201.
2. Державна політика у сфері охорони здоров'я : кол. монографія : у 2 ч. / за заг. ред. М.М. Білинської, Я. Ф. Радиша. – К. : НАДУ, 2013. – Ч. 1. – 396 с.
3. Гладун З. С. Державна політика охорони здоров'я в Україні (адміністративно- правові проблеми формування і реалізації) : монографія / З. С. Гладун. – Тернопіль : «Економічна думка», 2005. – 460 с.
4. Goncharuk A.G. WHAT THEY REALLY NEED: A STUDY OF THE MOTIVATION OF MEDICAL STAFF / A.G. Goncharuk // Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики : матеріали сьомої міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 вересня 2018 р. – Одеса : Атлант, 2018. – С. 218–219.
5. До проблем управління охороною здоров'я в контексті децентралізації влади та просторового планування в об'єднаних територіальних громадах / А.О. Янчук, С.О. Кузнеченко, М.Є. Окол // Запорозький медичний журнал. – Том 20, № 5 (110).
6. Офіційний сайт Національної служби здоров'я України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nszu.gov.ua/ukladeni-dogovori>
7. Сазонець І. Л. Визначення проблем та основних напрямів реформування системи охорони здоров'я України [Електронний ресурс] / І. Л. Сазонець, І. Я. Зима // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2018. – № 12. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1343>.
8. Жук О. П. Бізнес-планування як інструмент вдосконалення управління у закладах охорони здоров'я України / О. П. Жук, І. В. Кратік // Соціально-економічні проблеми сучасності : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Маріуполь, 15 червня 2018 р. – Маріуполь, 2018. – С. 40–44.
9. О. В. Грехова Проблеми та перспективи медичного страхування в Україні / Грехова Олександра Володимирівна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://univer.km.ua/doc/zbirniki/IV_Zbirnik_2019.pdf#page=80

References

1. Nosulych T.M. Naukovi pidkhody do vyvchennia systemy okhorony zdorovia z pozytsii staloho rozvytku / T.M. Nosulych // Stalyi rozvytok ekonomiky. – 2013. – № 4. – S. 195–201.
2. Depzhavna polityka u sfepi okhopyny zdopovia : kol. monohpafiia : u 2 ch. / za zah. ped. M. M. Bilynskoi, Ya. F. Padysha. – K. : NADU, 2013. – Ch. 1. – 396 s.

3. Hladun Z. S. Derzhavna polityka okhorony zdorovia v Ukraini (administratyvno- pravovi problemy formuvannia i realizatsii) : monohrafiia / Z. S. Hladun. – Ternopil : «Ekonomichna dumka», 2005. – 460 s.
4. Goncharuk A.G. WHAT THEY REALLY NEED: A STUDY OF THE MOTIVATION OF MEDICAL STAFF / A.G. Goncharuk // Ekonomika pidpriemstva: suchasni problemy teorii ta praktyky : materialy somoi mizhnar. nauk.-prakt. konf., 14-15 veresnia 2018 r. – Odesa : Atlant, 2018. – S. 218-219.
5. Do problem upravlinnia okhoronoiu zdorovia v konteksti detsentralizatsii vlady ta prostorovoho planuvannia v obiednanykh teritorialnykh hromadakh / A.O. Yanchuk, S.O. Kuznechenko, M.Ie. Okol // Zaporozhskiy medytsynskiy zhurnal. – Tom 20, № 5 (110).
6. Ofitsiyni sait Natsionalnoi sluzhby zdorovia Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : – <https://nszu.gov.ua/ukladeni-dogovori>
7. Sazonets I. L. Vyznachennia problem ta osnovnykh napriamiv reformuvannia systemy okhorony zdorovia Ukrainy [Elektronnyi resurs] / I. L. Sazonets, I. Ya. Zyma // Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok. – 2018. – № 12. – Rezhym dostupu : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1343>.
8. Zhuk O. P. Biznes-planuvannia yak instrument vdoskonallennia upravlinnia u zakladakh okhorony zdorovia Ukrainy / O. P. Zhuk, I. V. Kratik // Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnosti : materialy II Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii, m. Mariupol, 15 chervnia 2018 r. – Mariupol, 2018. – С. 40–44.
9. O. V. Hrehova Problemy ta perspektyvy medychnoho strakhuvannia v Ukraini / Hrehova Oleksandra Volodymyrivna [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://univer.km.ua/doc/zbirniki/IV_Zbirnik_2019.pdf#page=80.

Надійшла / Paper received : 03.03.2021

Надрукована/Printed : 01.06.2021